

Ref 36

Fråga om en EU-medborgare på grund av särskilda skäl får byta efternamn till ett nybildat namn som godkänts i ett annat EU-land.

13 § lagen (2016:1013) om personnamn, artikel 21 i EUF-fördraget

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 11 juni 2021 följande deldom (mål nr 6184-19).

Bakgrund

1. En person får byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn under förutsättning bl.a. att namnet inte bärs som förnamn av någon annan person och att det inte kan förväxlas med ett efternamn som någon annan bär eller någon annans skyddade näringskännetecken. Om dessa förutsättningar inte är uppfyllda får personen byta sitt efternamn endast om det finns särskilda skäl.

2. S.M. är född och uppvuxen i Frankrike och fransk medborgare. Hon är folkbokförd i Sverige sedan 2011 och blev svensk medborgare 2016. I slutet av 2015 ansökte hon i Frankrike om att få byta efternamn till Montclair. Sommaren 2017 bifölls hennes ansökan och hennes nya efternamn infördes i den franska folkbokföringen. Därefter ansökte hon hos Skatteverket om att få byta efternamn till Montclair även i Sverige.

3. Skatteverket beslutade att avslå hennes ansökan och som skäl angavs att namnet Montclair bars som förnamn av en person i Sverige och att det kunde förväxlas med det befintliga företagsnamnet Montclair AB. Skatteverket ansåg vidare att det inte framkommit några särskilda skäl för att ansökningen skulle bifallas.

4. S.M. överklagade till Förvaltningsrätten i Stockholm som avslog överklagandet.

5. Kammarrätten i Stockholm biföll hennes överklagande dit. Domstolen ansåg att namnet inte hade förnamnskaraktär men att det fanns risk för förväxling med det liknande efternamnet Monclair, som bärs av tre personer i Sverige, och med bolagsnamnet Montclair AB. Domstolen konstaterade att det måste vara förknippat med en betydande risk för problem och olägenheter att ha olika efternamn i olika länder. Vid en helhetsbedömning ansåg kammarrätten att konsekvenserna av att inte tillåta S.M. att byta efternamn framstod som orimliga.

Yrkanden m.m.

6. *Skatteverket* yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska upphäva kammarrättens dom och fastställa Skatteverkets beslut samt anföra följande.

7. Namnet Montclair bärs som förnamn av en person i Sverige. Vidare är namnet förväxlingsbart med efternamnet Monclair som bärs av tre personer i Sverige och med bolagsnamnet Montclair AB. För att S.M. ska få byta till Montclair krävs därmed särskilda skäl. Den omständigheten att en person har olika efternamn i olika länder kan inte i sig anses innebära att det föreligger särskilda skäl för ett namnförvärv. Att godkänna namnbytet med hänsyn till särskilda skäl skulle skapa generella undantag som inte varit lagstiftarens avsikt.

8. En vägran att godta ett namnbyte utgör en begränsning av en unionsmedborgares rätt till fri rörlighet enligt artikel 21 i EUF-fördraget om det medför avsevärda problem för personen såväl administrativt, yrkesmässigt som privat. S.M. har inte visat att det finns någon konkret risk för att Skatteverkets vägran att godkänna namnbytet kan ge upphov till sådana problem. Hon har själv valt att ändra sitt efternamn i Frankrike trots att hon har hemvist i Sverige och hon innehar både svenskt och franskt pass med vilka hon kan styrka sin identitet beträffande bägge efternamnen.

9. Skatteverket anser att de motstående intressen som reglerna är avsedda att skydda, dvs. innehavarna av näringskännetecknet Montclair AB och de personer som bär efternamnet Monclair, väger tyngre än S.M:s intressen.

10. S.M. bestrider bifall till överklagandet och anföra följande.

11. Hon ansökte om att få förvärva efternamnet Montclair innan hon blev svensk medborgare. Skälen var bl.a. att hon har upplevt sig diskriminerad i både privatlivet och arbetslivet på grund av sitt icke fransklingande efternamn samt att efternamnet M. är svårt att uttala och skriva.

12. Att hon har två olika efternamn innebär i praktiken att hon har två olika identiteter och detta är förknippat med avsevärda problem för henne både privat och yrkesmässigt. Exempelvis uppstår problem när hon behöver legitimera sig i Sverige för att ta emot postförsändelser från Frankrike eller genomföra gränsöverskridande banktransaktioner. När hon söker jobb uppstår problem om namnet i t.ex. examensbevis, betyg eller liknande handlingar är ett annat än det hon uppger i ansökningen. Vid resor – inte minst till och från Frankrike – kan det uppstå problem avseende både resehandlingar och försäkringar.

13. Med hänvisning till regeringsformen och artikel 6 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna yrkar hon ersättning för ombuds-

kostnader med 28 750 kr i förvaltningsrätten och kammarrätten samt med 31 500 kr i Högsta förvaltningsdomstolen.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

14. Frågan i målet är om en EU-medborgare får byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn som godkänts i ett annat land inom EU. Det är vidare fråga om ersättning för rättegångskostnader kan beviljas.

Rättslig reglering m.m.

15. Av 13 § första stycket lagen (2016:1013) om personnamn (namnlagen) framgår bl.a. att en person får byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn om förutsättningarna i 14–19 §§ är uppfyllda eller om det annars finns särskilda skäl. I 14 § anges att en person får byta till ett nybildat efternamn endast om namnet inte används som förnamn. Enligt 15 § första stycket 1 och 6 får en person endast byta till ett efternamn som inte kan förväxlas med ett efternamn som någon annan lagligen bär eller någon annans i Sverige skyddade näringskännetecken.

16. Av artikel 21 i EUF-fördraget framgår att varje unionsmedborgare ska ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i fördragen och i bestämmelserna om genomförande av fördragen.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Namnfrågan

17. Av utredningen i målet framgår bl.a. att tre personer i Sverige bär det snarlika efternamnet Monclair och att Montclair används i ett företagsnamn, Montclair AB. Det föreligger därmed hinder enligt 15 § namnlagen att bifalla S.M:s ansökan om namnbyte. Hon kan således få byta till efternamnet Montclair bara om det finns särskilda skäl enligt 13 §.

18. I förarbetena till namnlagen (prop. 2015/16:180 s. 103) uttalas följande beträffande kravet på särskilda skäl. Med särskilda skäl avses att det i det enskilda fallet ska finnas skäl av tillräcklig styrka som motiverar att ett namnbyte godkänns trots att det annars finns hinder mot ett sådant byte. En tillämpning av dispensregeln innebär många gånger att någon annans rätt får stå tillbaka. Viss försiktighet ska därför iaktas och bestämmelsen är inte avsedd att skapa generella undantag från hinderreglerna i lagen. I stället syftar

den till att efter en avvägning av motstående intressen undvika resultat som i det enskilda fallet inte framstår som rimliga. Bedömningen av om det finns särskilda skäl för att bevilja en ansökan får avgöras efter en helhetsbedömning i varje enskilt fall.

19. Vid bedömningen av om det föreligger särskilda skäl för ett namnbyte för en EU-medborgare måste också unionsrättens krav beaktas. EU-domstolen har i flera avgöranden uttalat att det kan stå i strid med rätten till fri rörlighet i artikel 21 i EUF-fördraget att tillämpa en nationell lagstiftning som medför att en person tvingas bära olika efternamn i skilda medlemsstater (se bl.a. Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, Grunkin och Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, Sayn-Wittgenstein, C-208/09, EU:C:2010:806, Runevič-Vardyn och Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401 och Freitag, C-541/15, EU:C:2017:432). Om det finns en dispensregel enligt vilken ett namnbyte kan beviljas om det föreligger ”särskilda skäl” ska bedömningen av om det kravet är uppfyllt göras på ett sådant sätt att artikel 21 ges full verkan (Freitag, punkterna 40–47).

20. Om en person bär olika namn i olika medlemsstater kan detta enligt EU-domstolen ge upphov till avsevärda problem administrativt, yrkesmässigt och privat eftersom det i ett stort antal vardagliga situationer krävs att en person identifierar sig. Problemen kan bestå i att en medlemsstat inte tillerkänner handlingar rättsverkan om de har upprättats med användande av ett annat efternamn. Personen i fråga kan också möta svårigheter i samband med att identitetshandlingar, intyg och utbildningsbevis ska utfärdas eller då sådana dokument återopas och tvivel kan uppstå avseende såväl personens identitet som de uppvisade handlingarnas äkthet (se t.ex. Garcia Avello, punkterna 36 och 37, Grunkin och Paul, punkterna 23–29, Sayn-Wittgenstein, punkterna 55–70, Runevič-Vardyn och Wardyn, punkterna 73–81, Bogendorff von Wolffersdorff, punkterna 37–46 samt Freitag, punkterna 36–38).

21. En begränsning i nationell rätt av den fria rörligheten för personer kan godtas endast om den grundar sig på objektiva skäl och står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas med de nationella bestämmelserna (Sayn-Wittgenstein, punkt 81 och Bogendorff von Wolffersdorff, punkt 48).

22. När ett namnbyte varit ett medvetet val på grund av personliga skäl som inte haft något samband med en persons familjerättsliga förhållanden så måste enligt EU-domstolen de bakomliggande orsakerna till namnbytet beaktas. Enbart det förhållandet att ett namnbyte genomförts frivilligt utgör inte tillräckliga skäl för en begränsning av rätten till fri rörlighet (Bogendorff von Wolffersdorff, punkterna 52–58).

23. Sammanfattningsvis kan konstateras att det förhållandet att en unionsmedborgare tvingas bära olika namn i skilda medlems-

stater kan innebära en begränsning av personens rätt till fri rörlighet enligt unionsrätten, nämligen i det fall situationen ger upphov till avsevärda problem i administrativt, yrkesmässigt och privat hänseende. Den omständigheten att en person frivilligt och utan familjerättslig anknytning ansökt om ett namn är inte i sig ett tillräckligt starkt skäl för att inte bifalla ansökningen, men skälen till namnbytet kan beaktas vid prövningen av om begränsningen av den fria rörligheten är proportionerlig.

24. Högsta förvaltningsdomstolen gör i detta fall följande överväganden.

25. S.M. är medborgare i två EU-medlemsstater, Frankrike och Sverige, och hon har i egenskap av unionsmedborgare utövat rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i en annan medlemsstat än ursprungsmedlemsstaten. Hon har beviljats byte av efternamn i Frankrike och vill byta till samma efternamn i Sverige. S.M. har anfört att det skulle medföra avsevärda svårigheter för henne både yrkesmässigt och privat om hon nekats byte av efternamn. Ett sådant beslut innebär därmed enligt henne en otillåten begränsning av hennes rätt till fri rörlighet.

26. De av S.M. beskrivna svårigheterna är sådana som typiskt sett har ansetts kunna utgöra hinder för en unionsmedborgares fria rörlighet (se punkt 20 ovan). Det finns ingen anledning att ifrågasätta att svårigheterna kan uppstå i praktiken. Därmed innebär Skatteverkets beslut att inte bevilja namnbytet en konkret risk för att hennes fria rörlighet begränsas. Frågan är om en sådan begränsning kan rättfärdigas.

27. Skatteverket har som skäl för sin inställning anfört att S.M. själv har valt att byta efternamn i Frankrike och att de intressen som innehavarna av näringskännetecknet Montclair AB och de personer som bär efternamnet Monclair har väger tyngre än S.M:s intressen.

28. Av EU-domstolens praxis framgår att en begränsning av den fria rörligheten inte kan motiveras enbart med hänvisning till att en person frivilligt valt att ändra sitt namn i en annan medlemsstat utan att de bakomliggande motiven till namnbytet beaktas. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att det inte har framkommit att S.M. haft några andra skäl för sin ansökan än de som hon har uppgivit eller att hon genom sin ansökan försökt kringgå namnlagens bestämmelser.

29. Vid den helhetsbedömning som ska göras finner Högsta förvaltningsdomstolen att S.M:s intresse av att få byta efternamn väger tyngre än skälen däremot. Därmed föreligger särskilda skäl enligt 13 § namnlagen för att S.M. ska få byta sitt efternamn till Montclair. Skatteverkets överklagande ska således avslås.

Ersättningsfrågan

30. Frågan om rätt till ersättning för rättegångskostnader är till skillnad från namnfrågan av sådan karaktär att den med stöd av 5 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar bör behandlas av Högsta förvaltningsdomstolen i dess helhet.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår Skatteverkets överklagande.

Frågan om rätt till ersättning för rättegångskostnader ska avgöras av Högsta förvaltningsdomstolen i dess helhet.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Knutsson, Nymansson, Bull* och *Gäverth*. Föredragande var justitiesekreteraren Birgitta Fors Almassidou.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2019-01-04, Forsberg):

Det är i målet är ostridigt att S.M. har förvärvat efternamnet Montclair genom ett administrativt förvärv i Frankrike. Bestämmelsen i 30 § lagen om personnamn (namnlagen) reglerar förvärv som skett genom familjerättsliga förhållanden. S.M. kan således inte med stöd av 30 § namnlagen beviljas byte av efternamn i Sverige. Frågan är då om hon får byta till efternamnet med stöd av 13 § namnlagen.

Av utredningen i målet framgår att en person i Sverige bär namnet Montclair som sitt förnamn, vilket enligt 14 § namnlagen är ett hinder mot att tillåta ett byte till namnet som efternamn. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att syftet med begränsningen är att förhindra byten till nybildade efternamn som används som förnamn eftersom sådana förvärv som huvudregel inte är förenliga med det svenska namnskicket. I författningskommentaren anges att det inte finns något krav på att någon faktiskt har namnet som förnamn, utan att det är fråga om att namnet används som förnamn (prop. 2015/16:180 s. 40 f. och 105). Uttalandena tyder på att det är fråga om namn som genom sin användning har en förnamnskaraktär, vilket Montclair enligt förvaltningsrättens mening inte kan bedömas ha i Sverige. Vid en avvägning mellan skyddet av det svenska namnskicket och S.M:s intresse av att byta efternamn i Sverige väger därför det senare, enligt förvaltningsrättens mening, tyngre.

I likhet med Skatteverket anser förvaltningsrätten däremot att det finns en förväxlingsrisk med det befintliga företagsnamnet Montclair AB. Det finns således ett hinder mot att tillåta det som ett nybildat efternamn.

Frågan blir då om S.M. ändå har rätt att få efternamnet Montclair registrerat på grund av att en annan utgång skulle strida mot hennes

rättigheter som unionsmedborgare, eller om det finns andra särskilda skäl för att godkänna efternamnet.

Enligt artikel 21 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, FEUF, ska varje unionsmedborgare ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

Av EU-domstolens praxis framgår att den omständigheten att en person tvingas bära olika efternamn i olika medlemsstater kan anses utgöra ett hinder mot ett utövande av den fria rörligheten.

I mål C-391-09, Runevič-Vardyn och Wardyn, uttalade EU-domstolen bl.a. följande. För att fastställa en begränsning av friheterna i artikel 21 FEUF krävs det att nationella myndigheters vägran att ändra ett namn ger upphov till "avsevärda problem" för de berörda, såväl administrativt, yrkesmässigt som privat. Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra om sådana avsevärda problem uppkommer. Om det kan konstateras att en konkret risk för att sådana avsevärda problem föreligger utgör detta en begränsning av den fria rörligheten.

S.M. har själv valt att ändra sitt efternamn i Frankrike. Att hon till följd därav bär olika efternamn kan inte i sig anses utgöra en begränsning av hennes rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i medlemsstaterna. Vidare framgår av utredningen i målet att S.M. innehar ett svenskt pass och ett franskt pass. Hon har således möjlighet att identifiera sig oberoende av vilket namn hon använder. S.M. har förvisso tagit upp exempel på hur de olika namnen kan försvåra hennes tillvaro. Vid en sammantagen bedömning av dessa anser förvaltningsrätten dock att S.M. inte visat att det föreligger någon sådan konkret risk för att ett nekande av namnbytet kommer ge upphov till avsevärda problem för henne. Några andra särskilda skäl som väger tyngre än Montclair AB:s intresse av skydd av sitt företagsnamn finns inte i målet. Överklagandet ska därför avslås.

– Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Stockholm (2019-10-28, *Brege, van der Stad och Schmid*):

Frågan i målet är om S.M. har rätt att byta efternamn till Montclair.

Av den utredning som Skatteverket har gjort i samband med S.M:s ansökan om byte av efternamn framgår att en person i Sverige bär namnet Montclair som förnamn.

Enligt 14 § punkten 1 namnlagen, får en person byta till ett nybildat efternamn endast om namnet inte används som förnamn. I förarbetena till bestämmelsen uttalas bl.a. att syftet med begränsningen är att förhindra byten till nybildade efternamn som används som förnamn, eftersom sådana förvärv som huvudregel inte är förenliga med det svenska namnskicket. Det finns inte något krav på att någon faktiskt har namnet som förnamn, utan det är fråga om att namnet används som förnamn (prop. 2015/16:180 s. 40 f. och 105).

I likhet med förvaltningsrätten anser kammarrätten att uttalandena i förarbetena tyder på att bestämmelsen tar sikte på namn som genom sin användning har en förnamnskaraktär. Namnet Montclair har inte förnamnskaraktär i Sverige och det är därmed inte fråga om ett förvärv som är oförenligt med det svenska namnskicket. S.M. skulle alltså kunna ges rätt att byta efternamn till Montclair trots att en person i Sverige bär

namnet som förnamn. I 15 § namnlagen anges dock bl.a. att en person endast får byta till ett efternamn som inte kan förväxlas med ett efternamn som någon annan lagligen bär eller med någon annans i Sverige skyddade näringskännetecken eller varukännetecken.

Av Skatteverkets utredning framgår att tre personer bär namnet Monclair som efternamn och att det finns ett registrerat bolag med namnet Montclair AB vilket innebär att det finns en sådan förväxlingsrisk som anges i 15 § namnlagen, i vart fall enligt punkt 1 och 6. Kammarrätten har därför att ta ställning till om det även med beaktande av förväxlingsrisken finns särskilda skäl till att S.M. ska få byta efternamn.

Bedömningen av om det finns särskilda skäl för att bevilja en ansökan får avgöras efter en helhetsbedömning i varje enskilt fall (se prop. 2015/16:180 s. 103). Av handlingarna i målet framgår bl.a. att franska myndigheter har beslutat att låta S.M. byta efternamn till Montclair och att hon förekommer i franska register med det efternamnet. Vidare framgår att hon är såväl fransk som svensk medborgare. Enligt kammarrättens bedömning måste olika efternamn i olika länder vara förknippat med en betydande risk för problem och olägenheter. Med beaktande av denna risk anser kammarrätten att S.M:s skäl att få byta efternamn väger tyngre än förväxlingsrisken enligt 15 § namnlagen. Konsekvenserna av att inte låta S.M. byta efternamn till Montclair framstår vid en helhetsbedömning som orimliga. Överklagandet ska därför bifallas.

– Kammarrätten bifaller överklagandet och beslutar att S.M. har rätt att byta efternamn till Montclair.